

Een kort overzicht van het archeologische en paleo-ecologische onderzoek in het gebied Herentals-Olympiadelaan (situatie mei 2021)

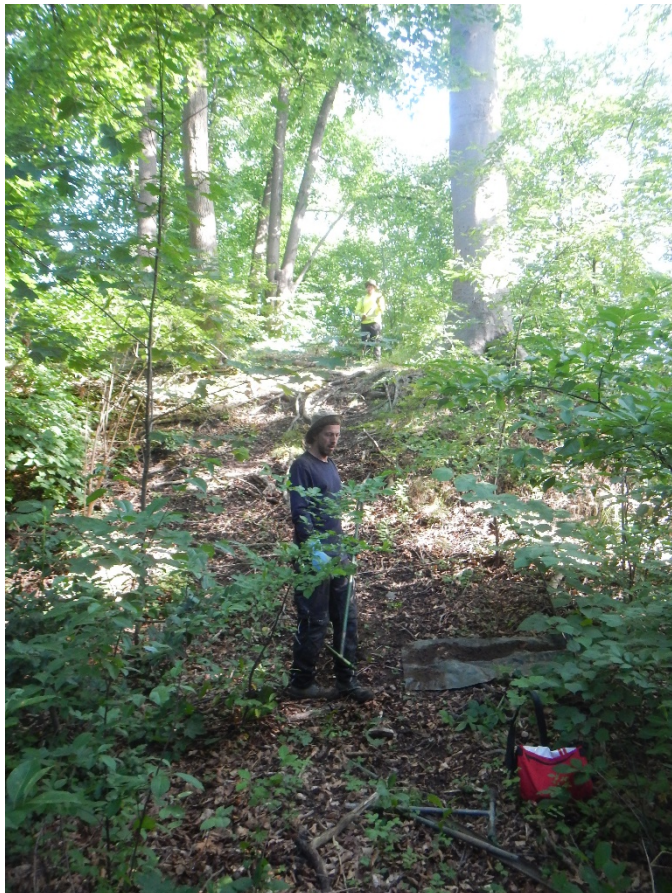
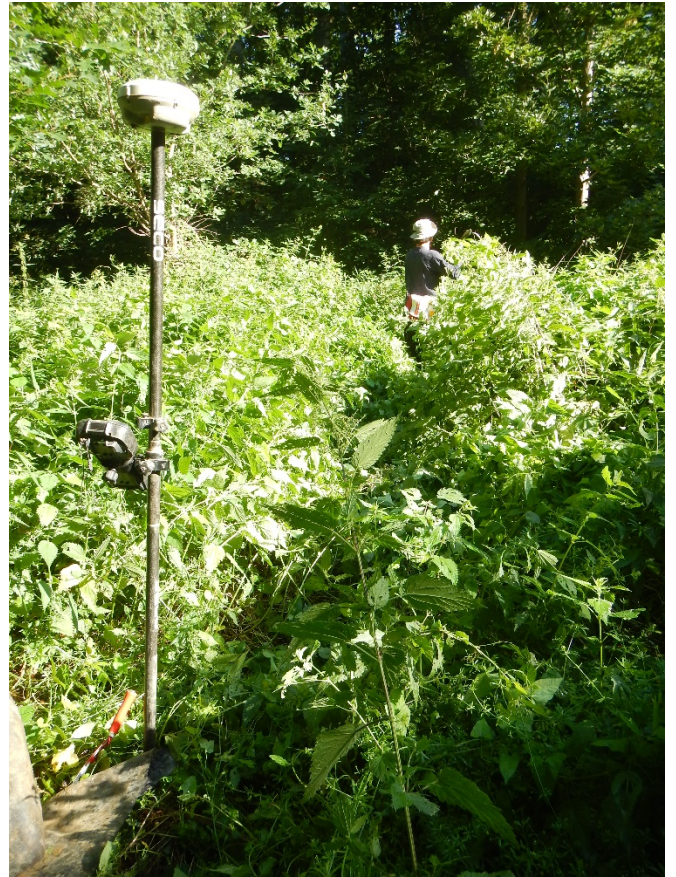
Pieter Laloo (GATE), Annelies Storme (GATE) & Ignace Bourgeois (Provincie Antwerpen, dienst Erfgoed)

In 2016 en 2020 gaf de dienst Ruimtelijke Planning de opdracht om in het gebied Olympiadelaan studies uit te voeren naar de archeologische erfgoedwaarden. Het gebied sluit aan bij de huidige Neteloop en is deel van de historische stadsomwalling. De zoektocht naar structuren of vondsten die in verband te brengen zijn met de omwalling(en), was dan ook de insteek.

De basis van de analyse in 2020 was het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II. Dit model geeft hoogteverschillen weer op een zeer kleine, en dus gedetailleerde schaal. Uit de analyse kwamen duidelijke aanwijzingen voor natuurlijke én antropogene, door de mens gemaakte, structuren naar voor. Het gaat dan zowel om oude geulen en meanders die iets lager in het landschap te situeren zijn, als om een duidelijke 'bult' zoals de Kattenberg, maar om ook subtiele hoogteverschillen in de zone van de stadsversterkingen zoals we die zien op verschillende oude kaarten zoals bijvoorbeeld een figuratieve kaart 1658 uit het kaartenboek van de abdij van Tongerlo of de bekende 'Ferrariskaart' uit 1771-1778.

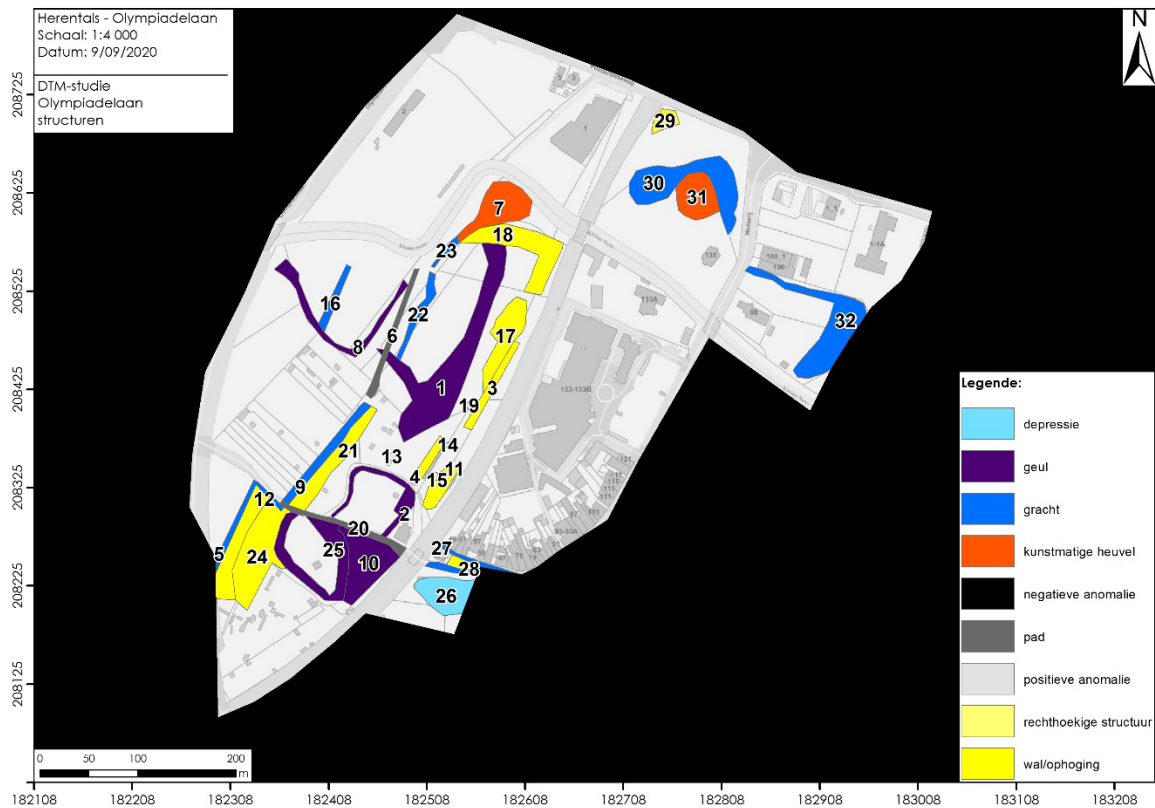
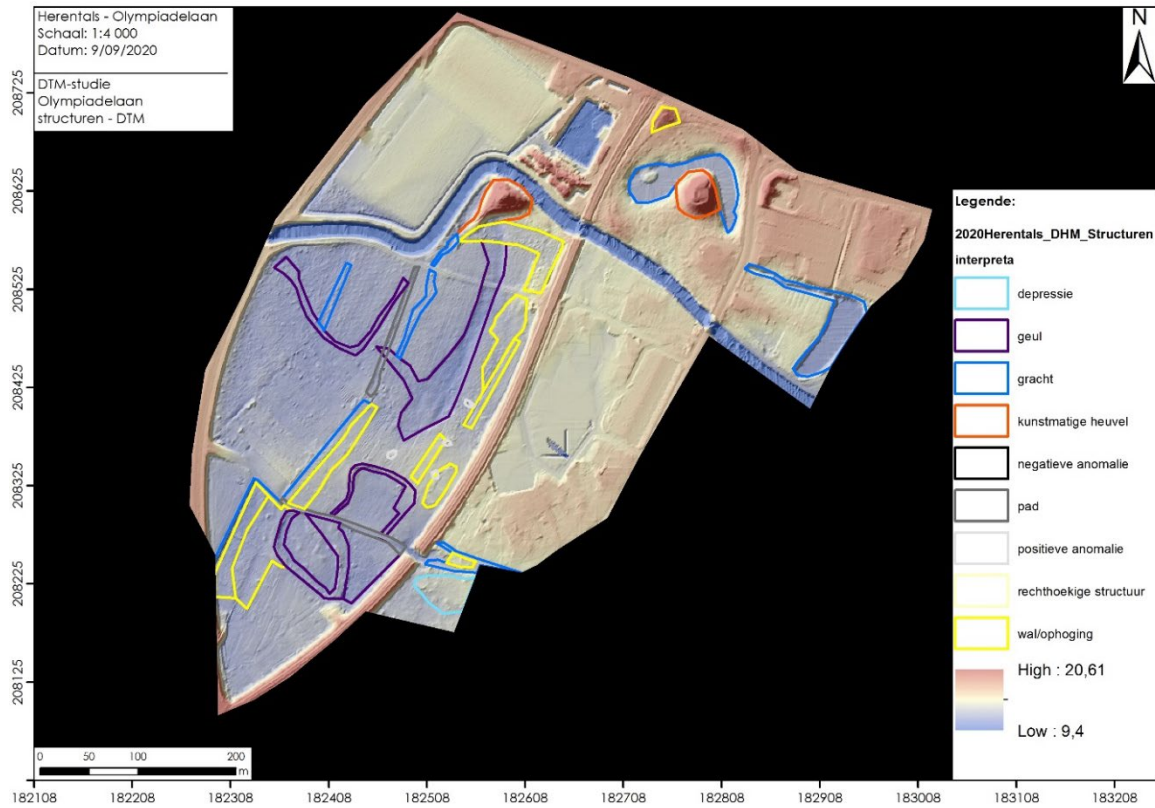

Figuratieve kaart van de stad Herentals door landmeter J. Subil, 1658. Archief van de abdij van Tongerlo, Kaartenboek, I-13

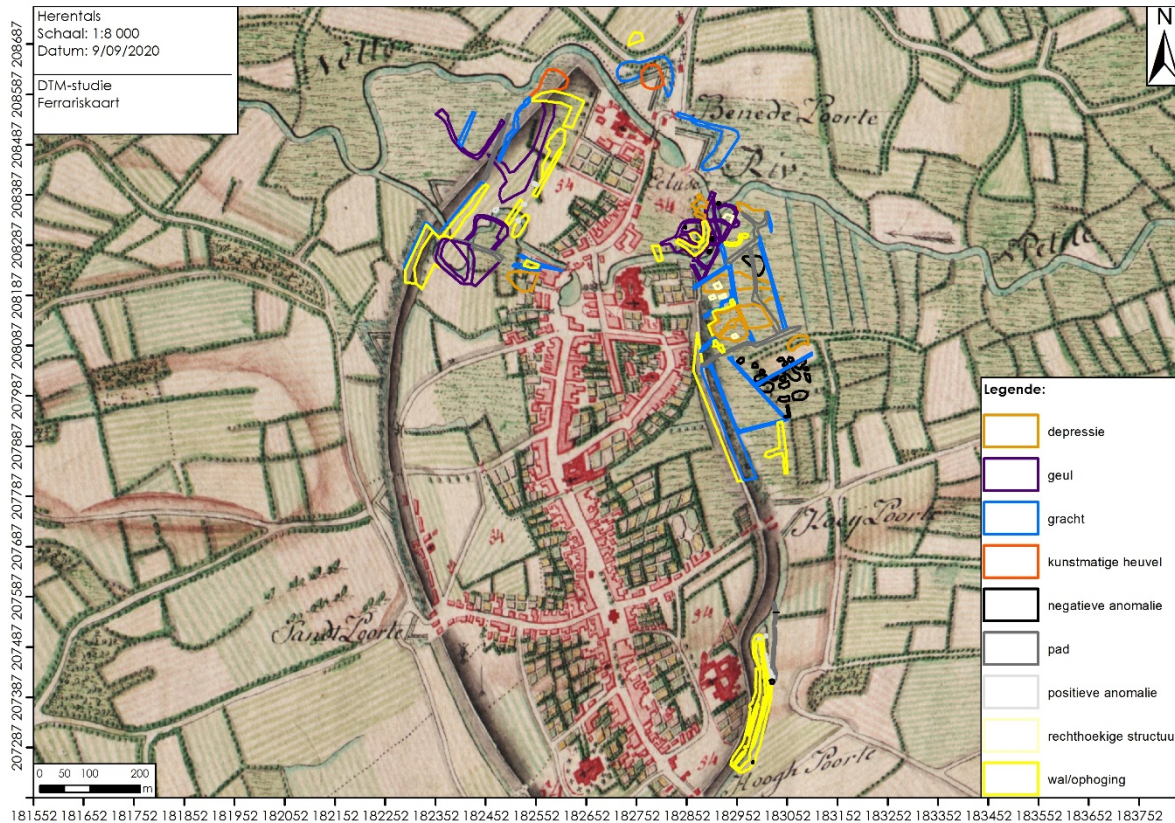

De archeologen aan de slag tijdens het landschappelijke booronderzoek. © GATE

Op basis van deze bevindingen is daarna een gericht, zogenaamd landschappelijk, booronderzoek uitgevoerd. Dit deden we om inzicht te krijgen in de aardkundige opbouw van het gebied en om de antropogene sporen die wellicht te linken zijn aan de omwalling(en), te controleren.

Projectie van de aangetroffen structuren op het digitaal hoogtemodel (boven) en op de topografische kaart

Projectie van de aangetroffen structuren op de Ferrariskaart (1771-1778)

De aanwijzingen voor wallen en/of grachten zijn beperkt. Hoe dan ook zijn in de zone waar we de versterking mogen verwachten duidelijke verschillen in de bodemopbouw waar te nemen en wellicht zijn deze te linken aan de versterkingselementen. Dit vermoeden kan echter enkel bevestigd of ontkracht worden door verder archeologisch onderzoek. Ook als we echt inzage willen krijgen in de precieze opbouw en profilering, zullen een of meerdere gerichte proefsleuven of zelfs een kleine opgraving voorafgaand aan eventuele herstel- of reconstructiewerken nodig zijn.

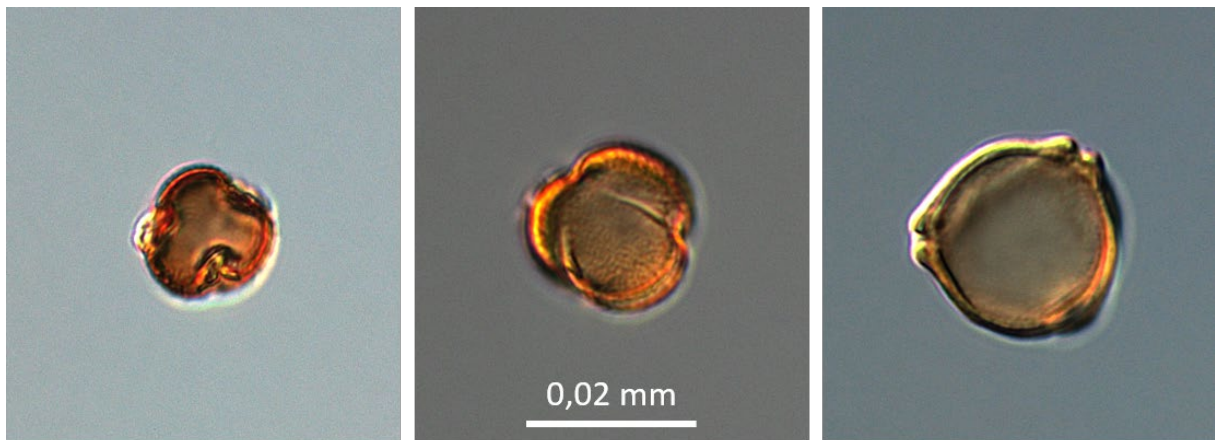

Stereoscopische foto van de Kattenberg, uit P. Van der Linden en C. Verheyen, *Topografische opmeting van de motte de "Kattenberg" te Herentals 1982-1983*. Scriptie Stedelijk Instituut voor Technisch Onderwijs Mechelen. Stadsarchief Herentals

Een veengebied ontstaan in de laatste ijstijd

Zeer opmerkelijk was de vondst van een paleogeul, wellicht van een van de voorlopers van de huidige Nete, in het oosten van het werkgebied. In de geul werd ook een anderhalve meter dik veenpakket aangetroffen.

Hoewel het niet uitzonderlijk is om in de Kempen op veen te botsen in de ondergrond, blijft wel altijd de vraag ‘Hoe oud is dit veen?’ en ‘Hoe lang heeft het bestaan?’. Om op deze vragen een antwoord te krijgen, gaf de dienst Erfgoed alvast de opdracht om verschillende laagjes, zogenaamde niveaus, uit deze pakketten als steekproef te onderzoeken. Hierbij werd in eerste instantie gekeken naar de samenstelling van het stuifmeel, het pollen, aanwezig in het veen en naar de ouderdom van de onderzochte niveaus. Dit laatste is gebeurd via de koolstof 14 of ^{14}C -methode op zorgvuldig geselecteerde, herkenbare plantenresten uit de respectievelijke veenniveaus.

Pollen van (van links naar rechts) ganzerik (*Potentilla*), alsem (*Artemisia*) en berk (*Betula*) © GATE

De eerste resultaten van dit onderzoek geven aan dat we de oudste veenvorming, een dun pakket, moeten situeren in de eindfase van de laatste ijstijd, ruwweg het 12de-11de millennium voor Christus. Vanaf circa 10.000 voor Christus, de start van het holoceen, de warme(re) periode die doorloopt tot vandaag, kennen we een beduidende en op het eerste gezicht vrij continue groei van het veenpakket. De eindfase van deze groei situeren we nu rond 1000 voor Christus.

Opvallend is de zeer goede bewaring van de veenresten. Dit betekent niet alleen dat het gebied altijd nat, of minstens zeer vochtig, geweest is, maar ook dat de onderzoeksmogelijkheden naar de landschapsevolutie in en om de Olympiadelaan en dit over een zeer lange periode, uitzonderlijk groot zijn. Met het oog daarop heeft de dienst Erfgoed intussen de opdracht gegeven dit onderzoek verder te zetten. De resultaten daarvan verwachten we eind 2021-begin 2022.

Afsluitend kunnen we stellen dat het gebied Olympiadelaan een zeer gelaagde en rijke geschiedenis kent die niet alleen te linken is aan de middeleeuwse en vroegmoderne geschiedenis van de stad Herentals maar teruggaat tot het einde van de laatste ijstijd, een zeer koude periode in een lege, desolate omgeving te vergelijken met het huidige arctische gebied.

Recente luchtfoto van het gebied

Impressie van de omgeving in de ijstijd: een toendra in een vlak landschap. © Chrishowey/Dreamstime